

Jipa ROTARU

Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, profesor universitar, doctor în științe istorice, specialitatea istoria României, istorie antică. Din punct de vedere profesional, din 2008, este profesor universitar, Universitatea Hyperion București, Facultatea de Științe Politice, Sociologie și Relații Internaționale; 1996–2006, decan al Facultății de Jurnalism și Științe Politice din Universitatea A. Șaguna, Constanța; 1995–1995, șeful Muzeului Marinei Române; 1991–1995, director al Muzeului Militar Național; 1995–1996, profesor, conducător de doctorat, Universitatea Națională de Apărare Carol I, București.

Cercetare: istoria modernă și contemporană a Europei și a României; istoria militară în special; istoria marinei; muzeografie militară. Peste 160 de studii, științifice.

În domeniul muzeografiei militare, a publicat peste 22 de materiale în reviste de profil din țară și străinătate și a coordonat proiectarea și realizarea expoziției de bază a Muzeului Militar Național în noul sediu, precum și a filialelor Constanța, Oradea, Mărășești ale muzeului. De asemenea, a proiectat și a realizat peste 22 de expoziții tematice în colaborare cu instituții similare în țară (Constanța, Galați, Brăila, Iași, Piatra Neamț, Cluj, Oradea, Timișoara) și străinătate (Paris, Kent-Ohio, Chișinău, Plevna, Istanbul, Trencin - Cehoslovacia).

REGELE FERDINAND I, ALEXANDRU MARGHILOMAN ȘI UNIREA BASARABIEI

Demersul nostru, care are în centrul atenției două dintre cele mai titrate personalități ale istoriei contemporane românești, a fost generat de supoziția veridicității unor raporturi speciale între regele Ferdinand I al României și Alexandru Marghiloman [1, p. 78], cel care a fost catalogat de către adversarii politici drept „trădător” și această anatemă și-a pus cu prisosință amprenta asupra elaborării unor judecăți de valoare, cât de cât plauzibile, cu privire la atitudinea filogermană a lui Alexandru Marghiloman.

Era socotit filogerman, întrucât în toamna anului 1916, atunci când armata română suportă cea mai grea înfrângere pe frontul Primului Război Mondial și drept consecință dinastia, precum și celelalte instituții ale statului, se refugiază la Iași, Alexandru Marghiloman, sfătuit de o parte din colegii de partid, a rămas în teritoriul ocupat de Puterile Centrale [2, p. 295] din Muntenia, la solicitarea regelui Ferdinand, acesta la rândul său fiind sfătuit îndeaproape, după cum se cunoaște în tot ceea ce întreprindea în planul vieții politice, de inegalabilul om politic, liderul liberal I.I.C. Brătianu. Încrăzător în instituția monarhică și mai ales din dorința de a o

sluji cu devotament, Alexandru Marghiloman, la sugestia grupului din Partidul Conservator pe care îl conducea, a acceptat să preia conducerea guvernului oferită de rege și să antameze tratative pentru încheierea păcii cu Puterile Centrale. Fidel instituției regale, așa cum era întreaga aristocrație română, cea conservatoare în mod special, încă din anii anteriori, când se afirma viguros în viața publică, îndeplinind cu destulă pricepere și dăruire funcții importate precum cele de avocat al statului, deputat în Colegiul I de Buzău, ministru al justiției, ministru al lucrărilor publice, ministru al agriculturii, industriei, comerțului și domeniului, ministrul afacerilor străine, iar ca apartenență politică, înscriindu-se în Partidul Conservator, pe care l-a și condus din 1914 și până la moartea sa, în 1925, Alexandru Marghiloman a fost politicianul român pe care primul ministru în epocă și principalul sfetnic al regelui – Ion I. C. Brătianu l-a ales, propunându-l suveranului ca cel mai capabil pentru a negocia și semna Tratatul de Pace cu Germania. Capacitățile sale și expertiza politică îl îndreptățeau pe Alexandru Marghiloman să i se încredințeze această misiune, mai

ales că raporturile personale dintre el și Ion I.C. Brătianu nu erau cele mai cordiale, lăsând deoparte chiar interesele de partid. [1, p. 78]

De altfel, într-o primă etapă, raporturile de bună colaborare și înțelegere cu Dinastia s-au manifestat însă anterior preluării tronului de către regele Ferdinand I, în vremea regelui Carol I. Era în vara anului 1914, când în Europa izbucnea războiul mondial. Țară europeană, România nu putea rămâne în afara evenimentelor. Se puneau doar problema când și de partea cui ne vom angaja în conflagrație pentru a ne împlini, în sfârșit, idealul deplinei unități naționale. În aceste împrejurări, regele a convocat la Sinaia un Consiliu de Coroană pentru 21 iulie / 3 august 1914. La această consultare, regele convoacă membrii guvernului Ion I.C. Brătianu, președintele Adunării Deputaților, foștii prim miniștri (Th. Rosseti, P.P. Carp), fruntașii partidelor din opoziție, între care și Alexandru Marghiloman. Carol a intrat în sala de muzică a castelului Peleş, însoțit de principele moștenitor. Era pentru prima oară când Alexandru Marghiloman se afla față în față cu noul suveran, dând impresia că ambii se află pe aceeași baricadă, încercând să susțină părerea bătrânului rege, de implicare nemijlocită în evenimente, de partea Puterilor Centrale. Pentru a fi mai convingător, Carol I „a scos dintr-o casetă de fier tratatul încheiat de el și contra-semnat de Ion Brătianu tatăl, în 1883, reînnoit sub guvernele Catargiu, Sturdza și Maiorescu a căror iscălitură o purta” [1, p. 123-124] și ceru celor prezenți să voteze în așa fel încât România să-și respecte angajamentul. Majoritatea participanților, argumentând că tratatul nu mai este obligatoriu pentru părțile semnate, atâta timp cât Austro-Ungaria și Prusia, partenerii de alianță nu au fost atacate, ci ele au fost agresoare, atacând Serbia. Drept urmare, la propunerea lui Alexandru Marghiloman cei prezenți s-au pronunțat pentru neutralitate. Pe moment, singur, P.P. Carp, invocând Tratatul din 1883 dar și necesitatea solidarizării cu regele, s-a pronunțat pentru intrarea în acțiune alături de Austro-Ungaria și Germania. „Cum lăsați pe omul aista singur?” a întrebat fruntașul conservator, arătând spre Carol I, care în fața cvasiunanimi-

tății celor ce se declarau împotriva intrării în acțiune, a conchis: „*Constat că reprezentanții țării, aproape în unanimitate, au cerut neutralitatea. Ca rege constituțional, mă supun voinței dumneavoastră. Mi-e frică însă că prestigiul țării va ieși micșorat din ședința de astăzi și mă tem că ați luat o hotărâre de care România se va căi în viitor*”. [3]

Alexandru Marghiloman a fost singurul care a propus esecul armat, votată până la urmă de toți cei prezenți, mai puțin P.P. Carp și Regele Carol I.

Concret, prin decizia adoptată la Consiliul de Coroană de la Sinaia, se abandona tratatul secret cu Puterile Centrale, care prin agresiunea împotriva Serbiei, nesocotiseră spiritul și litera acestuia. Carol I a fost grav afectat de hotărârile adoptate de Consiliul de Coroană și de faptul că nu și-a putut impune punctul de vedere și a trebuit să se supună majorității oamenilor politici. El sperase că se poate făuri mai ușor unitatea națională prin lupta alături de Puterile Centrale. Într-o discuție cu Alexandru Marghiloman, în toamna anului 1914, după primul Consiliu de Coroană, regele îi spunea: „*România nu mai poate trăi în limitele sale actuale, însă nu e încă momentul /.../ După ce Rusia va fi înfrântă, ceasul României va veni. În ziua în care va suna ora lichidării Austro-Ungariei, oră care nu poate întârzia mai mult de 20 de ani, România va lua atunci Ardealul și Bucovina*” [3]. Umilit și neîmpăcat, bătrânul suveran își va găsi, la 27 septembrie 1914, obștescul sfârșit la castelul Peleş, fiind înmormântat în biserica mănăstirii Curtea de Argeș, unde trupul său neînsuflăit odihnește și astăzi.

A urmat urcarea pe tron a lui Ferdinand I, cu noianul de necunoscute și nedumeriri pentru un rege aplecat mai mult asupra unor prodigioase activități științifice și culturale, decât asupra treburilor administrative de la curte. A avut însă, șansa de a-i fi aproape sfinctici destoinici, care cunoșteau îndeaproape treburile țării, precum regina Maria, I.I.C. Brătianu, Alexandru Marghiloman, Barbu Știrbei, Al. Averescu și Constantin Argentoianu. Împreună cu această camarilă, regele a reușit ca pe toată perioada

Regele Ferdinand

grea a războiului să selecteze problemele majore ale politicii interne și externe ale țării, în centrul preocupărilor în perioada de neutralitate situând cu predilecție problematica înzestrării și pregătirii armatei pentru război și la momentul potrivit intrarea în luptă pentru făurirea depli-

nătății unității naționale. Se contura tot mai clar în sânul opiniei publice, intenția de a intra în război alături de Antanta, puterile acesteia, mai ales Marea Britanie și Franța, înclinând să asigure sprijin României pentru îndeplinirea ideilor sale. [4, p. 25]

Regina Maria

Rămas în teritoriul ocupat de trupele Puterilor Centrale, Al. Marghiloman s-a implicat cu simț de răspundere de însărcinările asumate, pronunțându-se și el pentru neutralitatea României, insistând însă pentru un statut politic clar al românilor din Transilvania și pen-

tru unirea Bucovinei și Basarabiei cu România. Comentând misiunea dificilă asumată de Al. Marghiloman, Nicolae Iorga sublinia că acesta a fost o tragică victimă a unor grozave împrejurări, dar și o podoabă a vieții noastre publice. Cert este că tot ce a declarat și a făcut, împli-

Alexandru Marghiloman

cându-se cu mult discernământ în evenimentele din 1914–1918, a fost rezultatul înțelegerii nemijlocite cu regele Ferdinand I și I.I.C. Brătianu, rolul său fiind de rezervă politică și factor răspunzător în teritoriul ocupat.

Că și-a asumat conștient acest rol, Marghiloman a mărturisit în notele sale politice [5,

p. 141], unde notează cât de mult a insistat regele Ferdinand ca el să conducă noul cabinet. Scria: „*Regele îmi cere limpede să iau guvernul și pune o insistență deosebită*”. [5, p. 141]

Intensele demersuri și acțiuni politice întreprinse atât din interiorul țării, cât și din exterior din partea ambelor tabere beligerante, au

generat grăbirea hotărârii Regelui de a supune aprobării forțelor politice diriguitorii problema intrării în război. Gruparea antantistă în frunte cu Nicolae Filipescu, Take Ionescu și mai tânărul Nicolae Titulescu au inițiat ample acțiuni pentru mobilizarea opiniei publice, în vederea intrării României în război alături de Antanta. Într-o astfel de acțiune, la Ploiești, Titulescu spunea: „Din împrejurările de azi, România trebuie să iasă întreagă și mare! România nu poate fi întreagă fără Ardeal! România nu poate fi mare fără jertfă! /.../ Ardealul e românismul în restriște, e întărirea care depărtează vrăjmașul, e viața, care cheamă viață! Ne trebuie Ardealul, nu putem trăi fără el!”. [4, p. 29]

Concomitent cu agitația din țară, din partea puterilor Antantei, presiunea asupra României este într-o continuă creștere, grăbind momentul hotărârii vitale pentru intrarea în conflict. În iunie 1916, generalul M.V. Alekseev, șeful Marelui Stat Major al armatei ruse și generalul Joseph Joffre, comandant șef al armatelor franceze, cereau intrarea României în război „*acum ori niciodată*”. [6, f. 1]

A urmat Consiliul de Coroană de la Cotroceni din 14 august 1916, unde corifeii vieții politicii românești, în frunte cu regele Ferdinand I, Ion I.C. Brătianu și Alexandru Marghiloman s-au pronunțat pentru ieșirea din neutralitate și intrarea în război alături de Antantă. Deschizând ședința, Ferdinand I a declarat: „*Văd situația în așa fel încât nu mai putem rămâne în neutralitate. De aici înainte victoria Puterilor Centrale este exclusă*”. [7, p. 148-152]

Cu o majoritate zdrobitoare, Consiliul a hotărât intrarea imediată în război, în care sens fuseseră semnate încă din 4 august 1916 cele două convenții, una politică și una militară, la a căror negociere regele Ferdinand participase nemijlocit. Cel ce s-a opus și de această dată hotărârii majorității celor prezenți la Cotroceni, a fost ca și la Consiliul de Coroană din 1914, bătrânul conservator P.P. Carp, rămânând de pomină, dialogul dintre acesta și rege din timpul dezbatărilor. Pentru semnificația lui, îl reproducem și noi. Carp a ținut să amintească regelui că era un Hohenzollern și că atunci când interesele patri-

ei de origine și ale patriei adoptive coincid, nu trebuie să iei o atitudine care să contrazică aceste duble interese. Regele a replicat: „*Domnule Carp, știi foarte bine că sunt un Hohenzollern, nu era nevoie să mi-o amintești dumneata. Dacă interesele patriei de origine ar corespunde cu cele ale României, n-aș ezita să adopt opiniile dumneavoastră. Această soluție ar fi fost cea mai ușoară pentru mine. Dar interesele României nu merg alături de cele ale Austro-Ungariei și, în consecință, cu cele ale Germaniei. De aceea /.../ cu sufletul torturat, am luat hotărârea de a-mi face datoria față de poporul român, ale cărui destine le conduc /.../ cu convingerea că decizia din aceste zile este singura care concordă cu destinele țării mele, România*”. La care, cu încăpățănarea-i caracteristică, P.P. Carp a ripostat: „*Sire, am trei fii, îi voi trimite pe toți trei pe front, totuși, doresc înfrângerea armatelor române, căci prefer România învinsă alături de Germania decât victorioasă alături de Rusia*”.

Și cu prilejul acestui Consiliu de Coroană s-a observat apropierea și chiar unitatea de vederi dintre cei doi protagoniști ai demersului nostru, regele Ferdinand I și Alexandru Marghiloman. Abordându-l pe ilustrul politician ce va prelua, înlocuindu-l pe P.P. Carp, conducerea Partidului Conservator chiar în acest an – 1914, regele Ferdinand îi cerea concursul. Diplomat cum îl știm, respectându-și totodată interlocutorul, dar și convingerile politice, Alexandru Marghiloman îi declara lui Ferdinand că nu poate semna o declarație de război împotriva Germaniei, dar dacă „*merge rău, voi fi aci pentru a vă ajuta*”. Mulțumindu-i lui Marghiloman regele, satisfăcut pe deplin îi spune că „*va conta mult pe sprijinul său*”, discuția încheindu-se cu angajamentul președintelui Partidului Conservator. „*La zile negre, mă veți găsi*” [5, p. 155].

Și nobilul conservator s-a ținut de cuvânt. El nu numai că nu s-a angajat în nici un fel în cumplita campanie antimonarhică dezlănțuită în România, după acceptarea condițiilor păcii cu Puterile Centrale de către forțele politice interne, dar în cele mai grele situații a căutat soluții pentru a apăra și încuraja pe Ferdinand, așa cum îi promisese încă de la semnarea tratatului

de pace cu Puterile Centrale (o pace „tipic imperialistă, impusă României prin forță și dictat” [8, f. 1], cum o caracterizează reputatul istoric Ioan Scurtu și care înlocuia starea de război cu un drastic regim de ocupație. Și nu au fost puține luările de poziții ale regelui României și măsurile practice adoptate la sugestia marelui om politic, atașat din ce în ce mai mult regelui său. Au avut prioritate acele acțiuni care, încurajate de rege, aveau să asigure unele dintre victoriile armatei române pe front precum cele de la Mărăști Mărășești și Oituz din vara anului 1917. Bine consiliat de experimentatul om politic, care a fost președintele Partidului Conservator, regele României s-a adresat în repetate rânduri soldaților săi care luptau pe front, încurajându-i și mai ales promițându-le că după încheierea ostilităților, vor fi răsplătiți după merit, acordându-li-se pământ (reforma agrară) și, totodată, dreptul de a participa la viața politică (reforma electorală), ambele aceste reforme fiind cu adevărat înfăptuite în anii imediat următori încheierii ostilităților. Adresându-se direct celor din tranșee, la Răcăciuni (Bacău), Ferdinand le spunea: „Vouă, fii de țărani care ați apărut cu brațul vostru pământul unde v-ați născut, unde ați crescut, vă spun eu, regele vostru, că pe lângă răsplata cea mare a izbânzii, ați câștigat totodată, dreptul de a stăpâni într-o măsură mai largă pământul pe care v-ați luptat. Vi se va da pământ. Eu, regele vostru, voi fi întâiul a da pildă; vi se va da o largă participare la treburile statului”. [4, p. 41]

Și numai la o lună distanță (23 aprilie 1917) Ferdinand ținea să reia îndemnul adresat ostașilor săi, spunându-le: „Întăresc încă o dată, făgăduința mea de rege, că după izbânda pe care o așteptăm, se va realiza pentru voi legiuirea stăpânire asupra ogoarelor câștigate cu sângele vostru și prin vot obțesc, veți lua parte activă la alcătuirea unei României noi și mari, pe care o vom înfăptui împreună”. [4, p. 40]

Ca să poată înfăptui asemenea nobile decizii, regele României mai avea încă câteva obstacole aproape insurmontabile. Trebuia să încheie, în condiții cât mai favorabile războiul. Conștient

de valoarea omului politic care-i promisese sprijinul la greu, convins că acesta prin calitățile sale diplomatice va reuși să obțină condiții de pace cât mai bune, Ferdinand a apelat din nou la președintele Partidului Conservator, chemându-l la Iași pentru a-i încredința formarea unui nou guvern capabil să aducă pacea în condiții cât mai avantajoase. După unele surse, se pare că „soluția Guvern Al. Marghiloman i-a fost sugerată lui Ferdinand de către regina Maria, care-l cunoștea foarte bine și îl aprecia în mod special”. În amintirile sale, regina nota: „Ne plăcea foarte mult să mergem la vila Albatros. Alexandru Marghiloman era omul elegant al Partidului Conservator, bine îmbrăcat, zămbitor, apropiat și plăcut în purtare. Era bogat, ținea cai de curse și avea o casă întocmită cu belșug. Îi plăcea să primească și primirile lui dovedeau o largă risipă și o oarecare dorință de a uimi. Relațiile noastre înfățișau pentru mine, latura ușoară și plăcută a vieții; la el, politica părea de mai mică însemnătate decât câștigătorii derby-ului, decât Parisul și eleganțele modei. În locuința de vară lângă Buzău, soția lui, născută Știrbey (mai târziu doamna Ion Brătianu) îl ajutase să întocmească o prea frumoasă grădină. Tot acolo, își avea herghelia”. [9, p. 285]

Cam așa arăta ambientul în care își petrecea cea mai mare parte din timp omul de stat și conservatorul incoruptibil Al. Marghiloman. Odată preluată guvernarea, Al. Marghiloman avea de anihilat consecințele loviturilor repetate date monarhiei în ultimii 2 ani, dar și ale trădării aliatului rus, prin părăsirea frontului și jafurile la care se dedau soldații ruși care bolșevizându-se dezertau, părăsind în debandadă frontul. Deosebit de costisitoare au fost demersurile diplomatice angajate de România și regele Ferdinand pentru încheierea unui armistițiu. Revenit la Iași după o întâlnire la Răcăciuni cu O. Czernin, ministrul de externe austro-ungar, care puseseră problema păcii într-o manieră ultimativă, Ferdinand a convocat Consiliul de Coroană care s-a întrunit de trei ori, în zilele de 17-19 martie 1918. Problema luată în discuție în acest crucial moment pentru țară, era aceea a acceptării păcii oneroase oferită de Puterile

Centrale sau respingerea acesteia și reînceperea ostilităților militare. [10]

Cum cea de a doua soluție era aproape imposibilă, Al. Averescu (prim-ministru în funcțiune) îl avertiza pe rege că armata nu poate face decât o slabă rezistență și a depus demisia guvernului său. În atari condiții. I.I.C. Brătianu și liberalii în general au propus regelui și acesta a acceptat să fie încredințată guvernarea conservatorilor, în concret, celui mai potrivit politician al vremii – Al. Marghiloman.

Unul dintre cei mai mari oameni politici din epocă, I.I.C. Brătianu, aprecia la Marghiloman faptul că el „*se sacrificase și /.../ trebuie să se știe că acest om a salvat Coroana și Moldova și că acest lucru primează*”.

Chemat de urgență la Iași, Al. Marghiloman are prilejul de a sta în două rânduri față în față cu regele care-l socotea, în raport cu convingerile sale politice, cel mai potrivit pentru tratarea și semnarea păcii. După instituirea păcii, prima urgență a guvernului Marghiloman a constituit-o continuarea tratatelor începute de Al. Averescu și semnarea păcii, lucru petrecut la 24 aprilie 1918 la București. Condițiile impuse de către Centrali și acceptate de Marghiloman erau dintre cele mai oneroase. Conștient că doar așa poate salva țara de o supunere totală germanilor, primul-ministru prezentând rezultatele tratatelor regelui, îi propunea ca în condițiile concrete ale frontului să fie de acord cu semnarea păcii așa cum se solicita de Austro-Ungaria și Germania, în speranța că la sfârșitul războiului condițiile păcii vor fi revăzute. După contituirea noului guvern, regele Ferdinand afirma: „*Am făcut apel la Marghiloman, pentru că dintre toți oamenii politici rămași la București, el este cel care a făcut dovada de a fi avut cea mai mare grijă pentru interesele conservării țării și a instituțiilor sale.*”

Deocamdată, Dobrogea era cedată Germaniei, România mai păstra doar un culoar prin care se asigura accesul la Marea Neagră, Austro-Ungaria își însușea o suprafață muntoasă de 5600 km², cu masivele Ceahlău, Parând, Negoiu, Caraiman, Vrancea. Germania își păstra întregul dispozitiv militar în România (era vorba

deci de un regim de ocupație militară – n.n.) starea de război devenind stare de ocupație și monopoliza surplusul de cereale, producția de petrol, șantierele navale ș.a. [11, p. 138]

Sfătuit de regina Maria, I.I.C. Brătianu și consiliat îndeaproape de Marghiloman, regele Ferdinand a refuzat să ratifice Tratatul de Pace de la București, ceea ce a făcut ca acesta să devină caduc din punct de vedere juridic, iar în toamna anului 1918, România să întrevadă posibilitatea înfrângerii Puterilor Centrale și prin reintrarea în luptă, să obțină la finele războiului, mult râvnita deplină unitate națională. [11, p. 145]

În aceeași manieră de conștientă înțelege și colaborare, s-au manifestat regele și Alexandru Marghiloman (primul-ministru între 5 martie și 24 octombrie 1918) și pe parcursul dezvoltării și aprofundării demersurilor consacrate realizării unirii tuturor provinciilor românești la Patria Mamă, cel mai mult afirmându-se aceste opțiuni patriotice în cazul unirii Basarabiei cu Țara.

Odată guvernul Marghiloman instalat, sunt intensificate măsurile pentru prelungirea armistițiului semnat anterior la Focșani de generalul Al. Averescu, în calitatea sa de prim-ministru și crearea condițiilor pentru negocierea păcii. Despre primele acțiuni întreprinse de către liderul conservator odată instalat la guvern, ne lasă importante referiri un cunoscut om politic, istoric și literat din epocă, Theodorian Carada: „*Primul său gest fu a se duce, la 26 martie 1918 la Chișinău, de a dobândi de la Sfatul Țării realipirea Basarabiei la Patria Mamă*”, apoi se apleacă cu stăruință spre îmbunătățirea condițiilor păcii statornicite anterior de Al. Averescu și spre salvarea dinastiei și fruntariilor vestice amenințate de germani. Meritul său cel mai semnificativ constă în faptul că a reușit, cu toate că prin preliminariile păcii România se obligase să demobilizeze, să păstreze toate diviziile care, mai târziu, aveau să pătrundă în Ardeal. În ziua de 27 martie 1917, Sfatul Țării a declarat unirea Basarabiei cu România, ca urmare a unui vot al cărui rezultat a fost: 86 voturi „pentru”, 36 de „abțineri” și 3 voturi „împotriva”. După votare,

intrând în sală, primul ministru al României, Alexandru Marghiloman a dat o citire unei declarații regale: „*În numele poporului român și al regelui său Majestatea Sa Ferdinand I, iau act de hotărârea Sfatului Țării și proclam Basarabia unită, de data aceasta pentru totdeauna, cu România una și indivizibilă*”. [9, p. 289]

După exprimarea votului și citirea mesajului regal, Alexandru Marghiloman a declarat în calitate sa de prim-ministru: „*În numele poporului român, al regelui Ferdinand I, iau act de unirea Basarabiei cu România, de aici înainte și în veci*”. [9, p. 289]

Se încheia astfel, în primăvara anului 1918, un capitol fulminant din activitatea în slujba țării, a aceluia care, hulit sau blamat de mulți, nu s-a dat la o parte de la înfăptuirea cu vigoare și aplomb a destinului său de salvator al țării. El a semnat pacea de la Cotroceni (iunie 1918) „*ceașul cel mai amar al vieții mele*”, cum personal a socotit acest moment, sperând să obțină condiții mai ușoare din partea Germaniei și Austro-Ungariei. Acest episod și consecințele lui au fost cele mai controversate din lunga carieră politică a ilustrului conservator. Cu toate că cele 31 de articole ale actului semnat aveau prevederi militare, materiale și teritoriale extrem de grele, înțelegem că semnarea în sine a păcii a fost un act de salvare a țării ce a facilitat condiții favorabile reluării, în toamna anului 1918, a ofensivei militare și împlinirea visului de înfăptuire a României Mari. Prioritățile lui au fost, pe întreaga perioadă a guvernării Coroana, Armata și România. Eforturile sale după înfăptuirea actului de la Chișinău, din 27 martie 1918, s-a îndreptat spre facilitarea înfăptuirii unirii și a celorlalte provincii aflate sub dominație străină, Bucovina și Transilvania. Întregul mandat al curajosului demnitar a stat sub două grele lovituri asupra statului român: dezastrul provocat de război și lașitatea politică a celor care n-au fost capabili să-și asume răspunderea eșecului până la capăt.

Cum se știe, în toamna anului 1918, Primul Război Mondial s-a încheiat prin înfrângerea Puterilor Centrale și semnarea de către acestea a actelor de capitulare. În aceste condiții, guvernul Marghiloman a fost înlăturat, iar Parla-

mentul ales sub acest guvern a fost dizolvat prin Decretul Regal din 5 noiembrie 1918. Cu excepția lui Marghiloman și a câtorva adepți ai săi, nimeni nu a protestat împotriva acestei decizii și, în consecință, regele a constituit un nou guvern prezidat de generalul Constantin Coandă. Se pune astfel capăt unei fructuoase colaborări dintre regele Ferdinand și marele om politic, care a fost președintele Partidului Conservator – Alexandru Marghiloman.

Noul guvern, chiar dacă în opinia publică este socotit ca ne semnificativ, „*un guvern de pensionari*”, avea să rămână în istoria noastră modernă, cu meritul de a fi decretat cea de a doua mobilizare a armatei și, prin ultimatumul adresat Comandamentului Superior German din teritoriul ocupat a alungat trupele germane de pe cuprinsul țării. În proclamația adresată ostașilor și poporului român, regele Ferdinand preciza că „*reîncepea lupta pentru înfăptuirea visului de veacuri: unirea tuturor românilor*”.

Marghiloman a fost omul politic de sacrificiu în acest sens, înscriindu-se în întreaga lui carieră de prim-ministru, fiind pus în slujba Coroanei și a țării. Cum era și firesc, atitudinea sa i-a adus etichetarea de „trădător” din partea unor neputincioși și adversari politici. Dar Marghiloman a stat în fața opiniei publice cu seninătatea conștiinței curate și cu inconfundabila bunătate a sufletului său, ceea ce a făcut ca societatea și lumea politică interbelică să-l perceapă ca pe un mare sacrificat.

Acum, la trecerea a mai bine de un veac de la acea guvernare de sacrificiu asumat, putem spune că Alexandru Marghiloman și executivul său și-au atins obiectivul de apărare a statalității românești, a dinastiei sale conducătoare și a armatei naționale.

Nicolae Iorga sublinia, cu referire la Alexandru Marghiloman, că „*...acesta a fost o tragică victimă a unor grozave împrejurări, dar și o podoabă a vieții noastre publice*”, iar el, primul ministru, și-a atins obiectivul de apărare a statului român, a dinastiei sale conducătoare și a armatei naționale. Acum, când îl privim retrospectiv, putem aprecia că prețul plătit de „*marele om de stat*” care a fost Marghiloman, a fost însă

extrem de mare. Calomniat, hulit și lovit permanent de adversarii săi politici, imediat după anul 1919, a reușit prin conduita sa, stând neclintit să se mențină la standardele de performanță politică cele mai înalte, ignorându-i pe toți neaveniții care încercau să-i facă viața amară.

Note și referințe bibliografice:

1. *100 de ani de la Unirea Basarabiei cu România. Rolul și contribuția lui Alexandru Marghiloman*. Volumul sesiunii internaționale de comunicări științifice. Buzău, 22-23 martie 2018. Buzău: Mad Linotype, 2018, p. 78.
2. Kirițescu, Constantin. *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 295.
3. Biblioteca Națională, fond St. Georges, ... XIX/1-9.
4. Scurtu, Ioan. *Regele Ferdinand I*, București: Editura Garamond, p. 25.
5. Marghiloman, Alexandru. *Note politice*, Vol. II / 1916-1917, p. 141.
6. Arhivele Istorice Centrale, fond Casa Regală, d. 16 / 1916, f. 1 sau d. 17 / 1916, f. 1.
7. Vezi AIC, fond Casa Regală, d. 13/1916, f. 1-5 sau Alexandru Marghiloman, *Note politice*, Vol. II, 1916-1917, p. 148-152.
8. ANIC, fond Casa Regală, d. 10/1918, f. 1.
9. Nicoară, Marius Adrian. *Ministeriatele lui Alexandru Marghiloman*. În: *100 de ani de la Unirea Basarabiei u România. Rolul și contribuția lui Alexandru Marghiloman*. Volumul sesiunii internaționale de comunicări științifice. Buzău, 22-23 martie 2018. Buzău: Mad Linotype, 2018, p. 285.
10. Nota autorului/n.a., cinic, O. Czernin îi rezuma regelui Ferdinand următoarele 9 puncte (condiții) pentru încheierea păcii: 1) Dobrogea; 2) Dunărea fluviu german; 3) Severinul; 4) Broșteni-Mircești; 5) Trecătorile; 6) Dezarmarea armatei; 7) Drumurile de fier; 8) Trecerea germanilor prin țară contra Rusiei; 9) Petrolul pe 80 de ani (I. Scurtu, op. cit., p. 50).
11. Tănase, Mircea. *Alexandru Marghiloman vs Alexandru Averescu. Discursuri, răspunsuri și răspunderi în Parlamentul României în 1918*. În: *100 de ani de la Unirea Basarabiei u România. Rolul și contribuția lui Alexandru Marghiloman*. Volumul sesiunii internaționale de comunicări științifice. Buzău, 22-23 martie 2018. Buzău: Mad Linotype, 2018, p. 138.

Regele Ferdinand, Alexandru Marghiloman și Unirea Basarabiei

Rezumat. Comunicarea prezentată, prilejuită de aniversarea a 100 de ani de la întronarea de la Alba Iulia, se dorește un omagiu și pioasă recunoștință aduse regelui Ferdinand și omului politic de profundă rezonanță patriotică, cel ce a fost pentru aproape 15 ani președintele Partidului Conservator – Alexandru Marghiloman. Ambii, atât regele, cât și veritabilul om politic conservator, au fost animați, în anii Primului Război Mondial, de o stăruință deosebită pentru îndeplinirea marelui deziderat al unificării depline a tuturor teritoriilor românești și făurirea României Mari. Regele „unificator”, sfătuit îndeaproape de o camarilă competentă am spune, care avea la vârf pe inegalabilul lider liberal I.I.C. Brătianu și pe regina Maria. Chiar dacă nu excela în aptitudinile specifice unui adevărat lider politic, fiind mai mult înclinat spre preocupările științifice și culturale, regele Ferdinand a știut să-și aleagă sfetnicii și să-i angajeze la îndeplinirea idealurilor naționale. Așa a fost cazul lui Alexandru Marghiloman, care pentru capacitățile sale deosebite, a fost ales de I.I.C. Brătianu și propus regelui pentru a forma guvernul care să trateze și să încheie pacea cu Puterile Centrale, atunci când țara se afla în mare pericol, în primăvara anului 1916. În lucrarea noastră, am insistat pe prezentarea cât mai realistă a felului în care Alexandru Marghiloman și echipa sa au acționat pentru salvarea țării, dar mai ales a acelor măsuri și acțiuni întreprinse în condițiile încheierii armistițiului și semnării capitulării separate de către Puterile Centrale învinse. Am insistat, de asemenea, pe o prezentare cât mai realistă a celor două personalități ale epocii, care în egală măsură și-au pus amprenta pe frontispiciul a ceea ce avea să devină, prin eforturile comune ale suveranului, dar și ale președintelui Partidului Conservator, România Mare.

Cuvinte-cheie: Regele Ferdinand, Partidul Conservator, liberalii, teritoriu, România Mare, I.I.C. Brătianu, guvern, parlament, război, tratat, pace, guvern, lider, politic, liberal, conservator, armată, dinastie, capitală, politician, adversar etc.

King Ferdinand I, Alexandru Marghiloman and the Union of Bessarabia

Abstract. The communication presented, on the occasion of the 100th anniversary of the enthronement of Alba Iulia, wishes a tribute and pious gratitude to King Ferdinand and the politician of deep patriotic resonance, who was for almost 15 years the president of the Conservative Party – Alexandru Marghiloman. Both the king and the true conservative politician were animated in the years of the First World War, by a special perseverance to fulfill the great desideratum of the full unification of all Romanian territories and the creation of Great România. The “unifying” king, closely advised by a competent chamberlain, I would say, who had at his top the incomparable liberal leader I.I.C. Brătianu and Queen Maria. Even if he did not excel in the specific skills of a true political leader, being more inclined to scientific and cultural concerns, King Ferdinand knew how to choose his advisers and engage them in the fulfillment of national ideals. Such was the case of Alexandru Marghiloman, who, due to his special abilities, was elected by I.I.C. Brătianu and proposed to the king to form a government that would treat and conclude peace with the Central Powers, when the country was in great danger, in the spring of 1916. In our paper, we insisted on the most realistic presentation of the way in which Alexandru Marghiloman and his team acted to save the country, but especially of those measures and actions taken under the conditions of concluding the armistice and signing the separate capitulation by the defeated Central Powers. I also insisted on a more realistic presentation of the two personalities of the time, who also left their mark on the front page of what would become, through the joint efforts of the sovereign, also of the president of the Conservative Party, Greater Romania.

Keywords: King Ferdinand, Conservative Party, liberals, territory, Greater România, I.I.C. Brătianu, Government, Parliament, war, treaty, peace, government, leader, politician, liberal, conservative, army, dynasty, capital, politician, opponent etc.